

ISPITIVANJE PREVLAĐAVANJA TRADICIONALNIH ORGANIZACIJSKIH FORMI U PROCESU ODGOJA I OBRAZOVANJA U USMJERENOM SREDNJEM OBRAZOVANJU

ANTUN ROZMARIC
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 373.5
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1988 - 02-15

Rad predstavlja komplementarni dio izvještaja o provedenom istraživanju ranije objavljenom od istog autora pod naslovom: »Analiza nekih značajnijih uvjeta uspješnosti odgoja i obrazovanja u centrima usmjerenog obrazovanja« u časopisu *Obrazovanje* i rad 1980. br. 3, str. 81—98). Rad se odnosi na jedan od deset istraženih indikatora uspješne organizacije odgojno-obrazovnog procesa, tj. na »Prevladavanje tradicionalnih formi u odgojno-obrazovnom radu srednjeg usmjerenog obrazovanja« uključujući strukturu obrazovnih grupa i problematiku planiranja i programiranja u centrima. Prema nalazima istraživanja do 1980. godine, tj. tri godine nakon prve preporuke Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu kao službenog provoditelja reforme odgoja i obrazovanja u cilju postizavanja unutrašnje-pedagoške reforme nisu uočene pojave značajnijeg uvođenja novih i preporučenih oblika u organizaciji i provođenju odgojno-obrazovnog procesa već su i dalje prevladavali tradicionalni oblici.

U provedenom je istraživanju korištena kombinacija deskriptivne i kauzalne metode¹ s opisivanjem karakteristika analiziranih pojava i njihovo mjesto unutar cjelovitog odgojno-obrazovnog procesa kako bi se uočilo postojeće stanje, odnosno eventualne manjkavosti. Rezultati istraživanja trebali bi poslužiti kao osnova za poduzimanje adekvatnih mjera za uklanjanje neželjenih pojava, odnosno oplemenjivanje i diseminaciju pozitivnih iskustava u radu.²

Tendencije prevladavanja tradicionalnih organizacijskih formi u centrima usmjerenog obrazovanja propitivale su se s pet stajališta:

a) Pokušavaju li se uvoditi neke integracione forme u organizaciji odgojno-obrazovnog procesa u težnji da se prevladaju ograničenja strogo predmetno-satnog sistema;

b) u čemu se sastoje takvi pokušaji (ispitivalo se direktnim uvidom i kratkim opisom takva načina rada);

c) u čemu je razlog (teorijsko opravdanje) takvog ponašanja;

¹ Dr Vladimir Mužić, *Metodologija pedagoškog istraživanja*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1973.

² Dr Petar Mandić, *Inovacije u nastavi i njihov pedagoški smisao*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1972.

d) kakva su dosadašnja pozitivna iskustva u primjeni novouvedene forme rada;

e) kakva su negativna iskustva.

Ovo se ispitivanje obavilo pomoću evidencionog lista i primjenom audita.

U vezi s tim ispitano se kako se realiziraju programi TIPSS-a i PTO-a te se u vezi s tim odgovorilo na slijedeća pitanja:

a) da li je organizacija TIPSS-a ograničena na školu kao organizirana nastava ili se koriste i odgovarajuće mogućnosti izvan škole;

b) Koriste li se mogućnosti povezivanja ta dva područja (TIPSS-a i PTO-a) djelomično ili u cjelini i na koji način, ili se sadržaji tih dvaju programa realiziraju odvojeno i posebno svaki za sebe.

Instrumenti korišteni za navedeno ispitivanje bili su audit i evidencioni list.

c) Koliko se sadržaji TIPSS-a realiziraju putem teoretske nastave, a koliko na drugi način?

Instrument: upitnik i audit.

Ispitivanje je obavljeno u Centrima usmjerenog obrazovanja s 30 (23 različita) programa na području SR Hrvatske odnosno na području zajednica općina na kojima djeluju zavodi za prosvjetno-pedagošku službu. Programska su usmjerenja spomenutih centara bila slijedeća: metalsko, elektro, rudarsko, tekstilno; koža, guma i obuća; ugostiteljsko, trgovina, uslužno zanatstvo, elektroničko, prehrambeno, poljoprivredno, grafičko, kemijsko-tehnološko, ekonomsko, građevinsko, cestovni promet, pomorski promet, željeznički promet, upravno-birotehničko, kulturno-umjetničko, odgojno-obrazovno, zdravstveno te poštansko-telegrafsko usmjerenje.

Ispitivanje je provedeno i odgovarajući podaci prikupljeni iz 18 centara, i to: pet s područja Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu zajednice općina Zagreb, četiri s analognog riječkog Zavoda, četiri s područja varaždinskog, tri s područja osječkog i dva s područja splitskog Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu zajednice općina pri čemu su neki centri imali samo jedno a neki više programskih usmjerenja.

Rezultati ispitivanja

Odgovori na pitanja koja su projektom istraživanja postavljena potražili su se u oba stupnja (početnom i završnom) usmjerenog obrazovanja.

U pogledu pokušaja uvođenja novih, integrativnih formi u organizaciji odgojno-obrazovnog procesa³ u težnji da se prevladaju ograničenja

³ Dr. Vladimir Poljak: Didaktičke inovacije i pedagoška reforma škole, Školske novine, Zagreb, 1984.

i rigidnost predmetno-satnog sistema valja konstatirati da neki značajniji pomaci u početnoj fazi srednjeg usmjerenog obrazovanja nisu registrirani već da su se uglavnom zadržali poznati tradicionalni organizacijski oblici. Ipak je u jednom slučaju (na riječkom području), pored uobičajenih oblika i programom predviđenih predmeta uveden i nov predmet »Uvođenje u samoupravnu praksu« kojim se nastoji upoznavati učenike s organizacijom centra kao samoupravnom organizacijom, radom OUR-a u kojima učenici rade i s organiziranim djelovanjem društveno-političkih zajednica. U obrazloženju takvog pokušaja promjene u sadržaju i organizaciji rada centra navodi se potreba povezivanja škole sa životom i primjećuje se da su učenici postali aktivniji u radu, ali da je potrebna bolja organiziranost i veća pripremljenost OUR-a za takav rad. Također je uočeno, u tom centru, da postoji nesklad u programu TIPSS-a i PTO-a.

U završnom stupnju ima, međutim, više zanimljivih pokušaja prevladavanja uobičajenih i tradicionalno prisutnih oblika rada:

1. formiranje obrazovnih podgrupa,
2. seminarski oblici rada
3. uvođenje učenika u rad i samoupravnu praksu.

Ad. 1. Formiraju se obrazovne podgrupe na proizvodnom radu tako da se učenici osnovnih obrazovnih grupa (prema programima za određena zanimanja) dijele na podgrupe (od 7 do 10 učenika), pa se na taj način lakše realiziraju sadržaji proizvodnog rada. Za takav rad potrebno je za svaku obrazovnu grupu angažirati po jednog suradnika u nastavi tako da pored nastavnika radi i suradnik.

Ad 2. Za seminarski oblik rada u OUR-a važno je da su to predavači iz neposredne proizvodnje, a nastava da se izvodi u obliku tribine. Radilo se 6 sati sa slijedećom strukturom:

- 1 sat upoznavanja s temom (proizvodno tehnološki proces);
- 2 sata izlaganja stručnjaka iz udruženog rada (OUR-a) o temama organizacije OUR-a i SOUR-a,
- 2 sata daljeg izlaganja stručnjaka iz UR-a o temama: Samoupravni sistem OUR-a i Delegatski sistem,
- 1 sat diskusija.

U obrazloženju razloga pristupa takvoj organizaciji nastavnog rada navodi se nastojanje za povezivanjem teorije i prakse samoupravljanja, izbjegavanje ustaljenog učioničkog oblika kao i zbog izvornog informiranja učenika.

Primijećen je povećan interes učenika za takav rad, bolje usvajanje informacija, upoznavanje radne sredine i uključivanje u rad bez prijašnjih teškoća. Trebalo bi, međutim, izbjegavati prevelik broj sati za redom kako se učenike ne bi opteretilo s previše informacija.

Ad 3. U nastavi TIPSS-a i praktičnoj nastavi učenici se neposredno uključuju tako što u manjim grupama odlaze u određene radne orga-

nizacije da bi teoretsko saznanje aplicirali u praksi i da bi stvarnost usporedili s teorijom i raspravljali o odstupanjima.

Primijećeno je da ovakvim radom učenici dublje ulaze u upoznavanje svoje struke i svojih budućih radnih zadataka i poslova.

Upozorava se, međutim, na potrebu prethodnog pripremanja OUR-a i centara usmjerenog obrazovanja za takav rad osobito zbog broja učenika i potrebnog vremena za provođenje takva rada.

U vezi s tim ispitivalo se kako se realiziraju programi TIPSS-a i PTO-a pri čemu se osobito željelo rasvijetliti tri pitanja:

A) Je li organizacija nastave TIPSS-a ograničena samo na rad u školi (nastavni sati) ili ima znakova da se koriste i druge mogućnosti Centra, posebno Mjesne zajednice, društveno-političke organizacije i udruženi rad?

B) Da li se koriste mogućnosti koje sadrže programi tih dvaju predmeta za međusobno povezivanje i uzajamno korištenje pri realizaciji programskih ciljeva i zadataka?

C) Koliko se sadržaji TIPSS-a realiziraju putem teoretske nastave (predavanje nastavnika), a koliko na druge načine?

A) Uvidom u ispitivane centre pomoću analize popunjenih upitnika za tu svrhu, ustanovljeno je slijedeće: u pogledu realizacije pojedinih programskih sadržaja TIPSS-a koji se odnose na život i funkcioniranje Mjesnih zajednica, za sve se ispitivane centre može generalno konstatirati da nije bilo značajnijih povezivanja u realizaciji programa s pripadajućim mjesnim zajednicama već su se teme obrađivale u centrima samostalno (izlaganja nastavnika na redovnim satima TIPSS-a).

Poneki je centar prije obrade teme »Poslovi u Mjesnoj zajednici« uputio nekoliko učenika da razgovaraju s delegatima u Savjetu Mjesne zajednice ili da prisustvuju sjednici Savjeta MZ te da o tome izvjestе u svom razredu. Zanimljiv je, također, primjer jednog centra gdje su učenici (80 učenika iz 10 odjeljenja) na delegatskom principu, prisustvovali — zajedno s tajnikom Mjesne zajednice, predsjednikom Savjeta MZ, predsjednikom SSRN i predsjednikom SSO projekciji filma o Mjesnoj zajednici, nakon čega je tajnik MZ izlagao o teritorijalnom shematskom prikazu Mjesne zajednice i o sadržaju rada i samoupravnoj strukturi Mjesne zajednice. Nakon toga su učenici postavljali pitanja i diskutirali o ilmu i proteklim izlaganjima. Po povratku u svoja odjeljenja, učenici (delegati) prenijeli su svoja iskustva i doživljaje na ostale učenike.

Pored spomenutog registriran je još jedan primjer u jednome centru gdje su učenici dobili zadatak da prisustvuju sastanku u svojoj mjesnoj zajednici, te da, prema određenom planu, izvjestе po povratku u centar o slijedećim pitanjima:

1. Utvrditi organiziranje MZ kojoj pripada učenik prema mjestu stanovanja.

2. Kako je razrađen statut MZ?

3. Koje poslove obavlja MZ?
4. Kako je organiziran život mladih u MZ?
5. Kako je organizirana socijalna zaštita u MZ?
6. Kako je organiziran kulturni i zabavni život u MZ?
7. Organizacija komunalne djelatnosti u MZ.

Nema, nažalost, podataka da li su učenici uspješno obavili zadatke i koju je ulogu na sebe preuzeo nastavnik TIPSS-a u čitavom tom poslu i angažiranju učenika da, više ili manje samostalno, »obrade« zadane teme. Osim tri navedena primjera, ostaje ranije spomenuta konstatacija da su sadržaji TIPSS-a o problematici Mjesne zajednice obrađivani u centru i bez povezivanja s institucijom o kojoj je zapravo riječ. Očito je da bi taj rad trebao imati mnogo više i direktne veze s institucijom koju se tim radom želi upoznati i u tom smislu koristiti maksimum postojećih mogućnosti koje bi valjalo utvrditi, sistematizirati i koristiti.

U obradi teme o društveno-političkim organizacijama, centra su se znatno više orijentirali na izlazak iz svojih prostora i na povezivanje s funkcionerima iz DPO. Tako nema gotovo nijedne od ispitivanih regija gdje se, na takav način i povezivanjem s DPO, nije obradilo barem nekoliko odgovarajućih tema, kao:

- Samoupravni organi i njihova uloga u društvu
- Samoupravljanje u SSO
- Skupština i njena uloga u našem društvu
- Delegatski sistem i rad SIZ-a

Rad se sastojao u posjeti učenika i nastavnika društveno-političkoj organizaciji (DPO), odnosno dolasku predstavnika iz DPO u centar, gdje su učenici slušali uvodno izlaganje, a potom je slijedila diskusija i razgovor s predavačem. Drugi je, čest, slučaj da delegati obrazovne grupe (jedne ili više njih), poslije slušanja i nakon razgovora s predstavnicima iz DPO referiraju ostalim učenicima što su naučili.

Sadržaji-teme TIPSS-a koji se mogu uspješno obrađivati u suradnji s udruženim radom na taj su način češće obrađivane od prije spomenutih sadržaja. Tako su svi ispitivani centri zagrebačke i varaždinske regije, te po jedan riječke i splitske, obrađivali pojedine teme u udruženom radu ili su predstavnici udruženog rada bili gosti na satovima TIPSS-a u centrima usmjerenog obrazovanja.

Evo, zbog ilustracije, nekih tema koje su tako obrađene kao i osnovnih struktura nastavnih sati (tablica na str. 210).

Pored navedenih tema naišlo se u istraživanju na primjere slične suradnje, ali se u prikupljenim podacima nisu navodile i određene teme, samo se isticalo da su obrađivane u suradnji s udruženim radom (bez navođenja načina suradnje i strukture takvog zajedničkog rada kako se to zahtijevalo upitnikom).

Obradene teme	Prisutni	Struktura sata
Samoupravni organi u OOUR-u	Učenici	— Izlaganje stručnjaka iz OUR-a — Diskusija
Položaj (konkretne) radne organizacije u društvu	Učenici	— Izlaganje stručnjaka iz OUR-a — Diskusija — Učenik prisustvuje sastanku radničkog savjeta i sastavlja referat radi informiranja ostalih učenika
Radnički savjet u OUR-u	Učenici	— Uvodno izlaganje predsjednika delegacije SIZ-e — Diskusija
Rad delegacije u OUR-u	Učenici	— Uvodno izlaganje predstavnika službe za obrazovanje u radnoj organizaciji
Reforma obrazovanja s posebnim osvrtom na obrazovanje uz rad te kreditiranje učenika i studenata	Učenici	— Diskusija i konkretne upute učenicima
Dohodovni odnosi u radnoj organizaciji — Poslovođenje u OOUR-u i OUR-u	Učenici	— Posjet radnoj organizaciji — Uvodno izlaganje odgovornih osoba u RO — Upoznavanje učenika sa samoupravnim aktima — Pod vodstvom predstavnika iz OUR-a učenici se upoznaju s proizvodnim i tehnološkim procesom i s pojedinim radnim mjestima
Upoznavanje s proizvodnim i tehnološkim procesom	Učenici, nastavnici, predstavnici iz OUR	— Ponavljanje ranijeg znanja — Izlaganje predstavnika iz OUR-a s primjerima iz prakse — Diskusija
Raspodjela dohotka i tržište	Učenici, nastavnici, predstavnici iz OUR	— Razgovor u učionici, posjete učenika OUR-a i razgovor s rukovodiocima radne organizacije
OOUR	Svi učenici i nastavnici	— Izlaganje stručnjaka iz proizvodnje i funkcionera iz područja samoupravljanja, te razgovor o: — historijatu i perspektivi razvoja OUR-a — tehnološkom procesu i zaštiti na radu — organizaciji rada i strukturi OUR-a — ostvarivanju samoupravljanja — društveno-ekonomskim odnosima radnika — društveno-političkim organizacijama
Uvođenje u praksu udruženog rada	Svi učenici u 3 grupe po 80 učenika (U 3 OUR-a)	
(Pošto su OUR-a unaprijed obaviještene o cilju posjeta i pitanjima koja se očekuje da budu rasvijetljena, pravodobno su osigurani ljudi za opisani razgovor s učenicima)		

B) Kako se koriste mogućnosti povezivanja dvaju područja (TIPSS-a i PTO-a) ispitivano je evidencijom listom u kojoj su se registrirali svi slučajevi prisustvovanja nastavnika ta dva predmeta zajedničkoj obradi pojedinih tema.

S obzirom na uzajamno prožimanje sadržaja TIPSS-a i PTO-a korisno je da se te sličnosti koriste za integriranja programskih sadržaja u stvarne životne situacije.⁴ Takvo povezivanje pridonosi efikasnijoj obradi, trajnijem usvajanju, većoj aplikativnosti i smanjenju nepotrebnog opterećivanja učenika suvišnim ponavljanjem istih ili veoma sličnih sadržaja, odnosno pridonosi produktivnom sažimanju komplementarnih elemenata iste životne stvarnosti.⁵ Osnovni kriterij za identificiranje takvog zajedništva, osim didaktičke integracije, bio je dokument o zajedničkom sastavljanju radne liste za učenike (zajednička radna lista).

Analizom prikupljenih podataka moglo se konstatirati da nisu nađena značajnija povezivanja TIPSS-a i PTO-a, već da se ta dva područja obrađuju odvojeno kao zasebni školski nastavni predmeti. Kod prikupljenih podataka samo u nekoliko primjera imamo slučajeve zajedničkog prisustvovanja nastavnika TIPSS-a i PTO-a obradi slijedećih tema:

1. Samoupravna organizacija i princip djelovanja delegatskog sistema
2. Značaj proizvodnog programa u društvenoj proizvodnji i ONO
3. Organizacija proizvodnje u OUR-a
4. Upoznavanje radnog mjesta

Ni u jednom slučaju, osim navođenja zajedničkog prisustvovanja nastavnika, nisu se zajednički sastavljale radne liste za učenike niti je prezentiran opis zajedničkog rada, pa se ti slučajevi u obradi nisu uzimali kao primjeri didaktičke integracije srodnih programskih odgojno-obrazovnih sadržaja za kojima je ovaj dio istraživanja tragao.

Zaključak koji se iz takvih podataka mogao izvesti jeste da u centrima srednjeg usmjerenog obrazovanja nema stvarnog integriranja srodnih sadržaja u odgojno-obrazovnoj praksi u ispitivanom uzorku centara. Takve oblike rada tek bi valjalo razviti. Aktivi nastavnika TIPSS-a i PTO-a mogli bi uz pomoć svoje razvojno pedagoške službe analizirati taj problem i ponuditi prihvatljiva didaktička odnosno metodička rješenja za nastavnu praksu.

C) Koliko se sadržaji TIPSS-a realiziraju putem teoretske nastave a koliko na druge načine, nastojalo se u istraživanju utvrditi uvidom u izvedbene planove i programe za ta dva nastavna područja. Pri tome

⁴ Dr. Pero Šimleša, Na putu do reformirane škole, Pedagoški književni zbor, Zagreb, 1977.

⁵ Antun Rozmarić, Analiza nekih značajnih uvjeta uspješnosti odgoja i obrazovanja u centrima usmjerenog obrazovanja, *Obrazovanje i rad*, br. 3, 1980. Zavod za PPS SR Hrvatske, Zagreb

je kriterij razlikovanja s kojim su upoznati ispitanici i prema kojem se onda obavljala obrada podataka, bio sljedeći: pod »teoretskom nastavom« trebalo je podrazumijevati obrađivanje programskih sadržaja putem predavanja u centru i od nastavnika tog predmeta na nastavnom satu; pod »drugim načinom« trebalo je podrazumijevati razne oblike povezivanja s udruženim radom, suradnju s predstavnicima samoupravnih organa, suradnju s DPO-ma i SIZ-ama i, općenito, korištenje i drugih faktora osim nastavnika u obradi programom zadatih tema.

Iz tablice koja slijedi vidljivo je kako se u centrima planiralo i realiziralo programske sadržaje sa stanovišta tih dviju kategorija.

Tablica 1.

	Planirano	
	»Teoretski«	»Na drugi način«
Zagreb	4.094 sati	984 sati
Varaždin	2.521 «	594 sati
Osijek	4.275 «	270 «
Rijeka	(nema podataka)	(nema podataka)
Split	93% sati	7% sati (podaci samo u postocima)
UKUPNO:	10.888 sati + (85,73%)	1.812 sati = 12.700 sati (14,26%) = 99,99% «

U odnosu na planiranje programskih sadržaja realizacija planiranog nešto odstupa od predviđene kao što je vidljivo iz sljedeće tablice.

Tablica 2.

	Realizirano	
	»Teoretski«	»Na drugi način«
Zagreb	4.695 sati	304 sati
Varaždin	2.806 «	292 «
Osijek	4.545 «	000 «
Rijeka	(nema podataka)	(nema podataka)
Split	100% sati (Podaci nepravilno dati samo u postotku)	0% sati
UKUPNO:	12.046 sati + (95,28%)	596 sati = 12.642 (4,71%) = 99,99%

Iz tablica se vide dvije značajne pojave: prvo, odnos planiranog teoretskog rada prema radu »na drugi način« već je u polasku u izrazitom nesrazmjeru (86% : 14%) da bi se u realizaciji planirani postotak rada »na drugi način« još se više (za 9,5%) reducirao u korist »teoretskog« rada koji je prema planiranom rastao za taj postotak.

Ta je činjenica upućivala na potrebu da se upoznaju razlozi za takvu situaciju i da se pažljivo prouče organizacijske mogućnosti za integriranje programskih sadržaja putem već poznatih oblika rada, primjerice, timski pristup, čije su prednosti u odnosu na monodisciplinarni pristup poznate i teorijski rasvijetljene.

Obrazovne grupe

Pedagoška reforma sistema usmjerenog obrazovanja zahtijeva između ostalog, dinamičnost i fleksibilnost odgojno-obrazovnog procesa. Ovo iziskuje postupno napuštanje čvrstog i petrificiranog sistema razreda kao predominantna ili čak isključivog organizacionog oblika odgojno-obrazovne grupe učenika, odnosno polaznika, te upućuje na »...smjelije mijenjanje organizacijskih oblika rada i nastave. Tako, na primjer, uz uobičajeno razvrstavanje učenika po razrednim odjeljenjima (kombinirani kriterij kronološke dobi i predznanja) bit će potrebno i razvrstavanje po programskim grupama prema kriteriju predznanja, prema kriteriju sposobnosti i interesa, bez obzira na kronološku dob i razred.«⁶

Iz takvih razloga smatralo se uputnim-a izgledalo je i opravdano-da se pojava grupa i podgrupa u odnosu na razredna odjeljenja kao stalne odgojno-obrazovne grupe smatra pozitivnim promjenama koje vode u pravcu organizacione raznovrsnosti, fleksibilnosti i prilagođavanja potrebama udovoljavanja raznovrsnijim interesima, sklonostima i afinitetima učenika. Fovezano s tim i takvim stavom prišlo se prikupljanju podataka o postojanju stalnih grupa, stalnih podgrupa i povremenih grupa. Pri tome se pod stalnom obrazovnom grupom shvaća stalan sastav učenika u jednoj obrazovnoj grupi koja je u toku školske godine praktički nepromijenjena (npr. razredna odjeljenja, ali se takva grupa ne mora nužno odnositi isključivo na takvo odjeljenje). Povremena grupa je takva obrazovna grupa učenika koja se formira i rasformira prema potrebi.

Podaci su, prema načelima prikupljanja podataka, uzeti zasebno za početni i za završni stupanj srednjeg usmjerenog obrazovanja. Iz odnosa broja stalnih obrazovnih grupa prema broju stalnih podgrupa i povremenih obrazovnih grupa prosuđuje se, barem što se tiče samog postojanja takvih obrazovnih grupa, o početnim pomacima procesima oslobađanja od krutog razrednog sistema odnosno razrednog odjeljenja kao jedinog okvira i sastava učenika koji se tu okupljaju radi zadovoljavanja svojih odgojno-obrazovnih potreba

⁶ Temeljna obilježja plana i programa osnovnog i općeg odgoja i obrazovanja, *Delegatski bilten* br. 37, RSIZ odgoja i osnovnog obrazovanja, Zagreb, 1982, str. 16.

Tablica 3.

<i>Prva i druga godina POČETNE faze srednjeg usmjerenog obrazovanja</i>									
Redovna nastava			Izborna nastava			Slobodne aktivnosti			
Stal. ob. g.	Stal. po	Povr. gr.	Stal. ob. g.	Stal. podg.	Povr. gr.	Stal. ob. gr.	Stal. podg.	Povr. gr.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Zagreb	52	Ø	Ø	54	Ø	Ø	49	13	Ø
Varaždin	68	Ø	Ø	59	Ø	Ø	45	11	Ø
Osijek	30	72	28	33	Ø	Ø	35	Ø	1
Rijeka	21	36	3	21	Ø	6	26	2	2
Split	122	Ø	Ø	107	Ø	Ø	71	Ø	14
UKUPNO:	293	108	31	274	Ø	6	226	26	17
	(100%)	36%	10%	100%	Ø%	2%	100%	11%	7%

Tablica 4.

ZAVRŠNA faza srednjeg usmjerenog obrazovanja

Redovna nastava		Fakultativna nastava				Slobodne aktivnosti			
Stal. ob. gr.	Stal. podgr.	Povr. ob. gr.	Stal. ob. gr.	Stal. podg.	Povr. gr.	Stal. o. gr.	Stal. podgr.	Povr. gr.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Zagreb	54	54	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø	Ø
Varaždin	24	48	33	23	9	Ø	28	Ø	Ø
Osijek	10	32	11	8	7	8	5	Ø	Ø
Rijeka	23	19	32	12	4	4	7	5	6
Split	15	Ø	Ø	12	3	4	10	Ø	6
UKUPNO	126	153	76	55	23	16	50	5	12
	100%	121%	60%	100%	41%	29%	100%	10%	24%

Iz tabele je vidljivo da je u početnoj fazi srednjeg usmjerenog obrazovanja, u vremenu prikupljanja podataka, odnos između stalnih obrazovnih grupa koje se, u pravilu, poklapaju s razrednim odjeljenjima i stalnih podgrupa, odnosno povremenih grupa bio 100:36:10 u redovnoj nastavi, 100:0:2 u izornoj nastavi i 100:11:7 u slobodnim aktivnostima. Da je takav razvoj organizacionih oblika odgojno-obrazovnog rada koji se manifestira u postojećim obrazovnim grupama nezadovoljavajući vidljivo je iz tzv. dopunske nastave. Kako se, naime, broj stalnih obrazovnih grupa u redovnoj nastavi uglavnom, kao što već napomenusmo, poklapa s brojem razrednih odjeljenja, i, kako dopunska nastava organizaciono predstavlja povremenu obrazovnu grupu koja traje tako dugo dok postoji za njom potreba, izlazi da je u početnoj fazi srednjeg usmjerenog obrazovanja, prema slici koju su pokazali ispitani centri, tek svako deseto razredno odjeljenje imalo organiziran dopunski odgojno-obrazovni rad kao organiziranu pomoć učenicima kad im je takva pomoć, izgleda, najpotrebnija.

Poveže li se ta činjenica s iskustvom koje pokazuje da je najdražtiji neuspjeh učenika baš u prvoj godini srednjeg usmjerenog obrazovanja zbog teškoća u prilagođavanju učenika sa skromnijim postignutim uspjehom u osnovnoj školi, najčešće aprioristički postavljenim zahtjevima profesora srednjih škola, tada je potreba za povremenim grupama dopunskog rada, s učenicima koji za to pokazuju potrebu, tim izrazitija.

U završnoj fazi srednjeg usmjerenog obrazovanja donekle je veća razvijenost i broj obrazovnih grupa i podgrupa zbog potrebe vježbi i drugog praktičkog rada u raznim programskim usmjerenjima, ali što to zapravo znači u pogledu napretka i razvoja u smislu traženog prilagođavanja organizacije nastavnoga rada potrebam i ciljevima srednjeg usmjerenog obrazovanja odnosno respektiranja individualnih razlika i aspiracija učenika zadatak je nakon prikazanog inicijalnog istraživanja obavijenog pred deset godina — daljih napora koje valja uložiti u tu problematiku.

Antun Rozmarić: RESEARCH RELATING TO TRADITIONAL ORGANIZATIONAL FORMS IN SCHOOL TRAINING AND SECONDARY SCHOOL EDUCATION

S u m m a r y

The paper analyses and comments the results that have been brought forth by a research on organizational changes occurring in secondary schools owing to instructions given by the Educational Pedagogical Institute of SR Croatia regarding some new changes in education and school training. The expected flexibility of organized teaching methods based on fixed 45-minute course work, is less present than what would be necessary in modern, effective forms of organized educational work. Research data show that the present system lacks curricula course work with students who show the need for it, as well as other forms of work that would satisfy special needs of some students. It has been pointed out that such work demands discontinuation in the domination of fixed educational courses and at the same time requires a more flexible introduction of occasional courses and regular sub-courses which are better suited to the needs of students and which would last as long as such needs persist. Research material indicates explicit disproportion between such organizational forms of course work and expected propositional needs. Similar rigidity in organizational schemes has been observed in the treatment of more complex themes which call for certain adjustment and discontinuation of classical organization of course work which would at the same time correlate and follow the features of informational resources, place of reception and a corresponding transfer of information to other students.